

bijlage

Beantwoording van de afzonderlijke onderzoeksvragen uit de motie van de leden Bergkamp, Özütok en Van den Hul¹ (vragen 1 t/m 7) en de aanvullende onderzoeksvraag van het ministerie van Justitie en Veiligheid (8).

1. In hoeverre vormen internationale afspraken, waaronder het Verdrag van Istanbul, aanleiding om tot expliciete strafbaarstelling van psychisch geweld over te gaan?
2. Wat zijn de voor- en nadelen van een expliciete strafbaarstelling van psychisch geweld?
3. In hoeverre kan een strafbaarstelling bijdragen aan een effectievere aanpak van psychisch geweld?
4. Volstaan de huidige mogelijkheden in het Wetboek van Strafrecht al om tot vervolging over te gaan bij ernstig psychisch geweld, in het bijzonder bij situaties waarin geen sprake is van fysiek geweld?
5. Wat zijn in de praktijk beletselen om tot vervolging over te gaan, gegeven het feit dat er bijzonder weinig jurisprudentie is aangaande psychisch geweld?
6. Wat zijn de gevolgen van psychisch geweld voor slachtoffers?
7. Is het wenselijk om in het Wetboek van Strafrecht naast 'lichamelijk letsel' ook 'psychisch letsel' een plaats te geven?
8. Hoe kan ondersteunend bewijs voor psychisch geweld beter in kaart worden gebracht ten behoeve van het strafrechtelijk onderzoek?

Ad 1. Uit diverse internationale en Europese verplichtingen die Nederland is aangegaan vloeit volgens de onderzoekers geen plicht tot afzonderlijke strafbaarstelling van psychisch geweld. "Zowel op grond van art. 8 EVRM, als op grond van art. 33 van het Verdrag van Istanbul en art. 19 IVRK rust op overheden de plicht om maatregelen te nemen teneinde psychisch geweld te voorkomen. Dat betekent evenwel niet dat in alle gevallen ook de inzet van het strafrecht vereist is. Enkel op grond van art. 33 van het Verdrag van Istanbul bestaat er een verplichting voor Nederland om psychisch geweld strafbaar te stellen." Artikel 33 van het Verdrag van Istanbul kent echter een grote overlap met artikels 284 en 285 van het Wetboek van Strafrecht en het is volgens de onderzoekers zeer de vraag of een eventuele aparte strafbaarstelling verder moet gaan dan hetgeen thans strafbaar is op basis van deze wetsartikelen. De meerwaarde van aparte strafbaarstelling zou volgens de onderzoekers mogelijk wel gewenst zijn om het rechtsgoed 'de geestelijke integriteit' nadrukkelijker te beschermen. Mocht er besloten worden tot afzonderlijke strafbaarstelling van psychisch geweld, dan moet echter worden bezien in hoeverre die strafbaarstelling geen overlap vertoont met andere bestaande

¹ *Kamerstukken II 2020-2021, 28345, nr. 246.*

delictsomschrijvingen in het Wetboek van Strafrecht. Zoals hieronder beschreven kent de door de onderzoekers opgevoerde concept-delictsomschrijving (deels) overlap met andere strafbepalingen en zou de bescherming van de geestelijke integriteit volgens de onderzoekers ook onder mishandeling (art. 300 Sr) vervat kunnen worden.

Datum
14 december 2022
Ons kenmerk
4334468

Ad 2. In het rapport worden verschillende argumenten voor een expliciete strafbaarstelling van psychisch geweld genoemd:

- Een aparte strafbaarstelling van psychisch geweld draagt bij aan de normering, definiëring en erkenning van psychisch geweld en kan een positieve invloed hebben op de aangiftebereidheid.
- Een dergelijke strafbaarstelling draagt naar verwachting bij aan een meer bewustwording en expertise bij politie en hulpverlening over psychisch geweld (en zo aan het verkrijgen van betere hulp en bescherming).
- Daarnaast kan een aparte strafbaarstelling worden ingezet als stok achter de deur voor de acceptatie van hulpverlening bij slachtoffers en daders.
- Uit de juridische analyse komt naar voren dat strafbaarstelling niet noodzakelijk is op grond van internationale verplichtingen, maar mogelijk wel gewenst om het onderliggende rechtsgoed 'bescherming van de geestelijke integriteit' te beschermen.

Er zijn ook kritische noten of tegenargumenten naar voren gebracht ten aanzien van een aparte strafbaarstelling van psychisch geweld:

- Er bestaat (deels) overlap met bestaande strafbepalingen: dwang (art. 284 Sr), bedreiging (art. 285 Sr), belaging (art. 285b Sr) en mishandeling (art. 300 Sr). Ook is er sprake van samenloop met de maatregel van het (bestuursrechtelijke) tijdelijk huisverbod. Dit roept vragen op over de noodzaak van aanvullende strafbaarstelling, dit zou volgens de onderzoekers nader overdacht moeten worden.
- De moeilijke bewijsbaarheid van psychisch geweld: bij de beleving van psychisch geweld speelt ook een subjectieve component een rol, dit speelt bijvoorbeeld (maar niet uitsluitend) in intieme partnerrelaties. Daarnaast zijn er niet altijd getuigen aanwezig en zal het causaal verband tussen geweld en psychisch letsel bij een slachtoffer naar verwachting soms moeilijk aan te tonen zijn. Desondanks lijkt de moeilijke bewijsbaarheid volgens de onderzoekers niet een op voorhand onoverkomelijke hindernis.
- Het gevaar van een symboolwetgeving ligt op de loer: als verdere vervolging vanwege bewijsproblemen uitblijft, dan kunnen slachtoffers teleurgesteld raken in de mogelijkheden van de wet, de politie en de rechterlijke macht.
- Voorzienbaarheid. Op basis van de consultatienota over de aanpak van psychisch geweld van de Kamerleden Bergkamp c.s. (november 2020) is een concept-strafbepaling voor psychisch geweld geformuleerd. Deze geformuleerde concept-strafbepaling roept de vraag op in hoeverre het risico van strafrechtelijke aansprakelijkheid voor een (potentiële) dader voldoende voorzienbaar is (wanneer kan iemand weten of redelijkerwijs moeten vermoeden dat zijn handelen ernstig inbreuk maakt op de geestelijke integriteit van een ander?) en zal dus nader overdacht moeten worden.

- Uit de gesprekken komt naar voren dat het de moeite waard wordt gevonden om verder gebruik te maken van reeds bestaande mogelijkheden die de huidige wetgeving biedt voor de (strafrechtelijke) aanpak van psychisch geweld.

Datum
14 december 2022
Ons kenmerk
4334468

Ad 3. Op basis van de gesprekken die tijdens het onderzoek met diverse betrokkenen zijn gevoerd, worden verschillende verwachtingen gerapporteerd in relatie tot de vraag in hoeverre aparte strafbaarstelling van psychisch geweld kan bijdragen aan een effectievere aanpak ervan. De bevroegde professionals verwachten dat de expertise en bewustwording van de politie (en van hulpverlening) over psychisch geweld met een aparte strafbaarstelling kan toenemen, waardoor het strafrecht (en hulpverlening) beter kan worden ingezet als slachtoffers zich melden. Hierdoor zou ook de aangiftebereidheid vergroot kunnen worden. Anderzijds wordt gewaarschuwd voor het risico op symboolwetgeving en voor het scheppen van valse verwachtingen bij slachtoffers, bijvoorbeeld als gevolg van het gegeven dat ook in het geval van een aparte strafbaarstelling de bewijsvoering nog altijd moeilijk is. Ervaringsdeskundigen geven aan dat het belang van aparte strafbaarstelling voor hen vooral gelegen is in het kunnen krijgen van goede hulpverlening en in de bescherming van slachtoffers. Volgens hen kan aparte strafbaarstelling tevens de mogelijkheid bieden iemand te verplichten tot hulpverlening. Een ander genoemd voordeel van aparte strafbaarstelling is dat de norm voor slachtoffers en plegers helder wordt en dat rechters "minder hoeven te 'knutselen'" (het verbinden van psychische geweld aan fysiek geweld) om tot een veroordeling voor psychisch geweld te komen. Knelpunten die ook door juristen en rechters worden herkend zijn de lastige effectuering van de strafbaarstelling door bewijsproblemen (is er daadwerkelijk sprake van psychisch letsel en is er een causaal verband tussen de mogelijk gepleegde feiten en het eventuele psychisch letsel?) en het bepalen van de strafmaat.

Ad 4. De huidige mogelijkheden in het Wetboek van Strafrecht volstaan al om tot strafrechtelijke vervolging over te gaan bij ernstig psychisch geweld, ook bij situaties waarin geen sprake is van fysiek geweld. De artikelen 284 (dwang), 285 (bedreiging), 285b (belaging) en 300 (mishandeling) van het Wetboek van Strafrecht bieden (ten dele) rechtsgronden voor vervolging bij ernstig psychisch geweld.

Ad 5. De onderzoekers rapporteren verschillende factoren die een drempel opwerpen om tot vervolging over te gaan. In de praktijk lopen de politie en het OM aan tegen de complexiteit om tot een gedegen bewijsvoering te komen: er is in geval van alleen psychisch geweld in principe geen lichamelijk letsel. Ook is men (ook professionals van andere organisaties) niet bekend met de kenmerken van psychisch geweld. Het herkennen van (patronen van) psychisch geweld is daarmee lastig. De incidentgerichte werkwijze in de strafrechtketen draagt daar evenmin toe bij. Slachtoffers kunnen zelf pas op een later ogenblik beseffen dat zij slachtoffer zijn geweest van psychisch geweld (onder meer doordat hun normenkader vaak al tijdens hun jeugd is aangetast door geweldservaringen in huiselijke kring). Schuldgevoelens en schaamte kunnen ertoe bijdragen dat slachtoffers pas later of niet melding maken of hulp zoeken. De subjectieve beleving van de gedragingen en culturele context kunnen ook leiden tot

uiteenlopende interpretaties. Daarnaast is het lastig om de aanwezigheid van een causaal verband te bewijzen tussen enerzijds de gedragingen van de pleger of verdachte en anderzijds de gezondheidsproblemen, het letsel of het trauma bij het (vermoedelijke) slachtoffer.

Datum
14 december 2022
Ons kenmerk
4334468

Ad 6. De gevolgen van psychisch geweld worden beschreven in wetenschappelijke literatuur over dwingende controle of intieme terreur, deze kunnen o.a. zijn: angst, isolement, verminderde mogelijkheden tot sociale steun. Dwingende controle (dwang, druk, intimidatie, (doods-)bedreiging, controlerend en vrijheidsbeperkend gedrag) kan echter ook vormen van fysiek of seksueel geweld betreffen. Ook is in de wetenschappelijke literatuur veel geschreven over psychologisch trauma bij kindermishandeling en huiselijk geweld. De gevolgen van sec psychisch geweld (zijnde niet fysieke en niet seksuele gedragingen) zijn volgens de onderzoekers op basis van de wetenschappelijke literatuur echter niet eenvoudig te onderscheiden.

Ad 7. Artikel 300 Sr zou zodanig kunnen worden uitgelegd dat ook psychisch geweld opgevat kan worden als een vorm van mishandeling die kan leiden tot benadeling van de gezondheid, zijnde niet alleen de fysieke gezondheid maar ook de psychische gezondheid. In dat geval zou psychisch letsel niet een aparte plaats in het Wetboek van Strafrecht te hoeven krijgen. In de lagere rechtspraak is ruimte gezien om psychisch geweld onder de strafbaarstelling van art. 300 Sr te brengen. De vraag is echter of de Hoge Raad bereid is een dergelijke extensieve interpretatie voor zijn rekening te nemen. Bovenal is het echter de vraag in hoeverre de explicitering van psychisch letsel in het Wetboek van Strafrecht daadwerkelijk zal bijdragen aan de strafrechtelijke aanpak van psychisch geweld. Het zal alsnog veel vergen qua bewijsvoering om antwoord te krijgen op de vragen of er daadwerkelijk sprake is van psychisch letsel en of er een causaal verband bestaat tussen de mogelijk gepleegde feiten en het eventuele psychisch letsel.

Ad 8. Tenslotte de vraag hoe ondersteunend bewijs voor psychisch geweld beter in kaart kan worden gebracht ten behoeve van het strafrechtelijk onderzoek. De onderzoekers noemen op basis van hun interviews enkele suggesties en doen aanbevelingen: definiëring en afbakening van het fenomeen psychisch geweld voor professionals, training en deskundigheidsbevordering bij professionals die zich onder meer richt op het herkennen en documenteren van patronen van psychisch geweld, het bevragen van de sociale omgeving van het slachtoffer (wat hebben zij gemerkt van het geweld?), het leren van het buitenlandse beleid met betrekking tot het vergaren van ondersteunend bewijs, het verzamelen van digitale/online audiovisuele sporen, verbetering van informatie-uitwisseling tussen Veilig Thuis, het sociaal domein, de medische sector enerzijds en de politie en het OM anderzijds, en het verkennen van de meerwaarde van de inzet van forensisch-psychologische of forensisch-psychiatrische deskundigheid op gebied van psychisch geweld.